

Kde selhává teorie?

Ekonomická teorie předpokládá, že pokud klesne cena věci (což se v případě kávy děje často a významně), stoupne po oné věci poptávka – výrobce na tom tedy netratí, protože prodá víc. V případě kávy to ale neplatí. Lidé, kteří ji nemají v oblíbě, ji nezačnou pít jenom proto, že je levnější. A ti, kdo ji pijí, zase spotřebovávají většinou ustálené množství. Na druhou stranu teorie tvrdí, že nízká cena věci přiměje jejího producenta přejít na produkci něčeho, co je v danou chvíli výnosnější. Taková změna ale něco stojí a pro většinu drobných rolníků pěstujících kávu je bez vnější pomoci naprosto nedostupná. Navíc trvá tři až šest let, než kávovník začne plodit, nelze tedy jeden rok zasít jinou plodinu a pak se vrátit ke kávě.

Nespravedlivě nastavený systém mezinárodního obchodu, kdy velcí hráči rozhodují o osudech milionů drobných pěstitelů, jejichž země byly nuceny uvolnit obchodní bariéry, zatímco cla za dovoz zpracovaných surovin do bohatých zemí přetrvává, se snaží vyvážit obchodní koncept Fair Trade – spravedlivý obchod.

Ve Fair Trade nakupují dovozci přímo od pěstitelů a vyhýbají se zbytečným překupníkům a prostředníkům. To dovoluje zlepšit postavení pěstitelů a zvýšit podíl, který jim plyne z konečné prodejní ceny výrobků.

Cesta kávy ve spravedlivém obchodě (Fair Trade):

Družstvo pěstitelů

má garantovanou minimální výkupní cenu + sociální prémii na společné projekty (studny, školy apod.). Pokud stoupá cena na burze, stoupá i ta, která se vyplácí ve Fair Trade.

Fair Trade organizace

zastává často funkci vývozce i zpracovatele. Sjednává s pěstiteli dlouhodobé obchodní vztahy, dbá na to, aby nezneužívali dětskou práci, pořádá pro pěstitele školení např. o ekologičtějších pěstebních postupech.

Maloobchod –

nejčastěji jde o specializované obchůdky (někdy provozované neziskovými organizacemi), zdravé výživy, některé obchodní řetězce, internetové obchody.

Jak poznáte Fair Trade?

Systém označování Fair Trade výrobků probíhá dvěma způsoby. Jedním z nich je značka FAIRTRADE udělovaná asociací FLO (Fairtrade Labelling Organizations International). Druhým způsobem záruky „férovosti“ zboží je členství organizace v IFAT (International Fair Trade Association).

Zákazník platí mírně vyšší částku za zboží vysoké kvality. Může snadno zjistit, odkud jeho káva pochází, a má jistotu, že vznikla za podmínek, které neožebračovaly chudé pěstitele a jsou šetrné k životnímu prostředí.

Vytvořila Společnost pro Fair Trade v roce 2008 v rámci dílny „Silný kafe“ z cyklu „Svět v nákupním košíku“. Více na www.svetvnakupnimkosiku.cz a www.fairtrade.cz
Podpořilo MŠMT.

Více než s kávou už se obchoduje jenom s ropou. **Hm.** Pěstováním kávy se živí (přesněji snaží uživit) minimálně 25 milionů lidí, v drtivé většině v rozvojových zemích. **Hm.** Pokud zaplatíme za čtvrtkilový balíček kávy 50 korun, jejímu pěstiteli se z toho dostanou v lepším případě 4 koruny, v horším ale taky pouze 1 koruna. **Fakt?** K pokrytí nákladů na pěstování a existenční zabezpečení rodiny by peruánský pěstitel potřeboval alespoň 9 korun za vypěstovaný kilogram. Dostane tak maximálně 3 koruny. **TO JE TROCHU...**

SILNÝ KAFE

Káva je pro mnohé z nás nepostradatelnou součástí všedních i svátečních dnů. Ceníme si její hořké chuti a povzbudivých účinků. Kavárny se staly součástí naší kultury. Nicméně málokdo z nás, kdo si rád pochutnáváme na čerstvě uvařeném šálku kávy, si je vědom složité situace pěstitelů kávy v Asii, Africe, Střední a Jižní Americe.

Věděli jste, že...

- ... káva je po ropě druhou nejvíce obchodovanou komoditou na světě?
- ... pěstováním, zpracováním nebo prodejem kávy se živí více než 100 milionů lidí na celém světě?
- ... 45 procent obchodu se zelenou kávou ovládají tři velké společnosti?
- ... za posledních 20 let spotřeba kávy stoupla, ovšem příjmy zemí kávu vyvážejících klesly o 40 procent?
- ...ze 30 korun, které vám naučtují za šálek espressa v kavárně, dostane pěstitel kávy maximálně 40 haléřů?

Káva pohledem ekologa:

Kávovník je tropický keř nebo menší strom vlhkých horských pralesů. Oblasti, kde se kávovník nejvíce pěstuje, tedy tropické hory zhruba 1000 až 1800 m. n. m., jsou přirozeně porostlé pralesy. Tento křehký, ale velmi důležitý ekosystém začal kávovníku ustupovat již v počátcích obliby kávy v Evropě, během 18 století. I dnes se (v důsledku malých výkupních cen) rozšiřují kávové plantáže na úkor tropických pralesů.

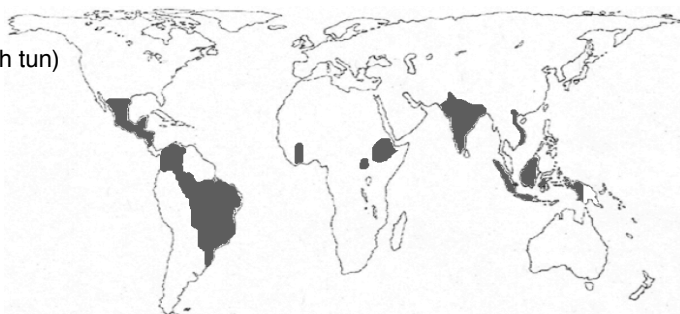
Od koho je káva?

Káva pochází původně z Etiopie, ale dnešními největšími producenty jsou Brazílie, Vietnam, Kolumbie, Indonésie a Mexiko. Dále se káva pěstuje ve všech zemích zvýrazněných na obrázku.

Největší producenti kávy

(údaje za rok 2007 v tisících tun)

Brazílie	2024
Vietnam	957
Kolumbie	744
Indonésie	420
Etiopie	343
Indie	291

Pro koho je káva?

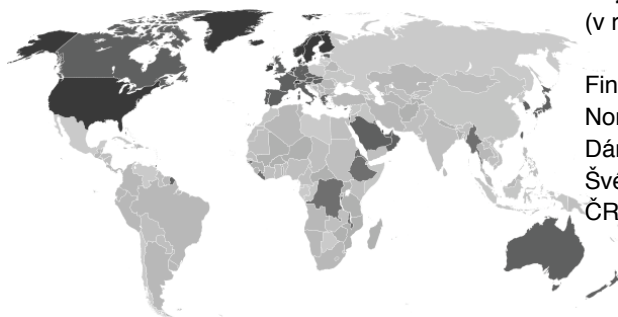
Prvními „kafaři“ nebyli lidé, ale (alespoň podle legendy) etiopské kozy, které se popásaly na listech kávovníku. Pastýř si všiml, že byly najednou čilejší než obvykle, a lidé se rychle poučili.

Dnes jsou v přepočtu na hlavu největší pijáci kávy obyvatelé Skandinávie, zejména Finové, dále Dánové, Rakušané a Němci. V absolutním množství se nejvíce kávy zkonsumuje v USA.

Největší spotřebitelé

(v roce 2003 v kg nahlavu za rok)

Finsko	11,4 kg na hlavu
Norsko	9,0 kg
Dánsko	8,1 kg
Švédsko	7,9 kg
ČR	3,3 kg

Jako u mnoha dalších plodin jedna část světa kávu pěstuje a druhá ji zpracovává.

Cesta kávy v běžném obchodě:

Pěstitel prodává zelenou kávu, aniž by měl informace, za jaké ceny se např. u nás prodává. Je zcela bez možnosti sám tuto cenu spoluurčovat.

Místní překupník disponuje autem, skladovacími prostory, informacemi, cenu se snaží stlačit na nejmenší možnou hladinu.

Vývozce kávu připravuje na vývoz, dává ji pytlů, do kontejnerů a naloží na loď.

Dovozce sídlí většinou ve velkých přístavech, dopravuje kávu do země spotřeby. Také on má zájem na tom, aby cena, za kterou kupuje, byla co nejnižší.

Burza. Zde je prakticky určována cena, kterou si rozdělí vývozce s překupníkem a pěstitelem. Cena je ještě navýšena o odměnu makléřů – burzovních hráčů.

Zpracovatelská firma vlastní pražírny a balírny kávy. Toto je zdaleka nejlukrativnější část celého obchodního řetězce, z níž jsou největší zisky.

Maloobchod prodává přímo zákazníkům.

Zákazník svými penězi přispívá všem částem řetězce, producentům však zcela minimálně. Většinou netuší, odkud káva pochází a za jakých podmínek vznikla.

Jak funguje burza?

Burza je v podstatě trh. Obchod zprostředkovávají makléři, kteří předem (ještě než se káva urodí!) dohodnou cenu, jež za ni

zpracovatel zaplatí. Takto se zpracovatelé chrání před výkyvy cen. Burza navíc láká tzv. spekulanty – obchodníci mohou „předem“ prodat kávu, kterou nemají, v naději, že ceny klesnou, a oni tak budou moci nakoupit skutečnou kávu, a splnit tím smlouvu s menšími výdaji. Takto virtuálně může káva v extrémních případech projít až **150 rukama**. To ovšem přispívá k nestabilitě cen. Ne všechna káva je obchodována na burze. Vždy se ale obchody odvíjejí podle aktuální burzovní ceny.

Co je na tom nefér?

Kdo má přístup na trh a informace, může se zajistit před výkyvy cen, riziko všech účastníků se tak v konečném důsledku přesouvá na pěstitele, který je na konci řetězce, nemá informace a chybí mu i přístup na burzu. Tak je možné, že maloobchodní tržby z kávy rostou, zatímco příjmy kávových pěstitelů klesají.

Důsledky nízkých výkupních cen

- ✓ Nemožnost uživit rodinu, poslat děti do školy, zajistit zdravotní péči.
- ✓ V případě plantáží se rozmáhá dětská práce (děti jsou levnější pracovní síla).
- ✓ Přechod na ekonomicky výnosnější plodiny – to jsou za dané situace bohužel především drogy.
- ✓ Migrace pěstitelů za prací do měst. Většina z nich bohužel skončí bez práce v příměstských slumech.
- ✓ Tlak na nízkou cenu vede také k prosazování méně ekologicky příznivé produkce (pěstování na menších plochách ve stínu stromů či banánovníků), ve prospěch velkoplošných plantáží (kde je káva pěstována v monokulturách na přímém slunci).
- ✓ Snaha utržit víc i v období nízkých cen vede zvláště u plantáží ke snaze zvýšit